

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2018 m. balandis

PARENGTA

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ IR APIBENDRINIMO DEPARTAMENTO

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	4
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	4
BK 24 straipsnio 6 dalies, 129 straipsnio 2 dalies 5 punkto taikymas	4
<i>Dėl BK 24 straipsnio 6 dalies, 129 straipsnio 2 dalies 5 punkto taikymo ir nekaltumo prezumpcijos principo laikymosi</i>	4
BK 281 straipsnio 7 dalies taikymas	5
<i>Dėl įrodinėjimo priemonių nustatant BK 281 straipsnio 7 dalies požymį – apsvaigimo nuo alkoholio laipsnį</i>	5
BK 300 straipsnio taikymas	6
<i>Dėl BK 300 straipsnio taikymo</i>	6
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	7
BPK 109 straipsnio taikymas	7
<i>Dėl turinės žalos atlyginimo</i>	7
BPK 256 ir 320 straipsnių taikymas	8
<i>Dėl kaltinimo keitimo apeliacinės instancijos teisme</i>	8
<i>Dėl civilinio ieškovo teisės paduoti apeliacinį skundą</i>	8
III. CIVILINĖS BYLOS	9
Asmenys	9
<i>Dėl atstovavimo užsienio juridiniam asmeniui (įgaliojimo formai, galiojimo terminui ir turiniui taikytinos teisės)</i>	9
Daiktinė teisė	10
<i>Dėl priverstine hipoteka įkeisto turto keletu objektų realizavimo eiliškumo ir hipoteka įkeisto turto arešto apimties</i>	10
<i>Dėl bendraturčio pirmenybės teisės pirkti kitam bendraturčiui priklausančią bendrąja nuosavybe esančio daikto dalį (CK 4.79 straipsnio 1 dalis), kai turtas parduodamas teismo sprendimams vykdyti CPK VI dalyje nustatyta tvarka</i>	10
Šeimos teisė	11
<i>Dėl išlaikymo nepilnamečiams vaikams ir išlaikymo įsiskolinimo pilnamečiams vaikams išieškojimo eiliškumo</i>	11
<i>Dėl civilinės bylos dėl tėvystės nustatymo nutraukimo, taip pat dėl bylų tapatumo, kai byla anksčiau buvo išnagrinėta pagal vaiko motinos ieškinį, o dabar nagrinėjama pagal pilnamečio vaiko ieškinį (CPK 293 straipsnio 3 punktas)</i>	11
Paveldėjimo teisė	12
<i>Dėl galimybės paveldėti fizinio asmens teisę įgyti nuosavybės teisę į daiktą pagal įgyjamąją senatį</i>	12
Prievolių teisė	13
<i>Dėl nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo viešajai paslaugai teikti ir nepagrįsto praturtėjimo instituto taikymo</i>	13
Sutarčių teisė	14
<i>Dėl komercinio atstovavimo sutarties požymių, jos nutraukimo padarinių, sutartinių netesybų priteisimo</i>	14
Viešieji pirkimai	16
<i>Dėl perkančiųjų organizacijų teisės su savo kontroliuojamais subjektais sudaryti tiesiogines sutartis (vidaus sandorius), ir šios teisės įgyvendinimo sąlygų, atsižvelgiant į trečiųjų asmenų interesus</i>	16
Draudimo teisė	17
<i>Dėl dvigubo draudimo pagrindų</i>	17
<i>Dėl Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuro regreso teisės į buvusį transporto priemonės savininką, kai žala naujojo savininko padaryta užsienyje, o transporto priemonė vis dar registruota Lietuvoje</i>	18
Bankroto teisė	19
<i>Dėl juridinio asmens veiklos tyrimo taikymo galimumo įmonei, kuriai iškelta bankroto byla</i>	19
<i>Dėl bankroto administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo ir naujo kreditoriaus teisės skųsti kreditorių susirinkimo nutarimą dėl bankroto administravimo išlaidų sąmatos</i>	19
<i>Dėl taikos sutarties bankroto byloje sudarymo ypatumų</i>	20

Intelektinės nuosavybės teisė	21
<i>Dėl prekių ženklo savininko teisių pasibaigimo</i>	21
Civilinio proceso teisė	22
<i>Dėl žyminio mokesčio mokėjimo už savarankiškus reikalavimus, pareikštus vienu ieškiniu, už kuriuos skyrium mokėtinas maksimalus įstatyme nustatytas žyminis mokestis</i>	22
<i>Dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo, kai jas patvirtinantis dokumentas pateikiamas teismui priėmus nutartį panaikinti teismo įsakymą</i>	23

I. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 24 straipsnio 6 dalies, 129 straipsnio 2 dalies 5 punkto taikymas

Dėl BK 24 straipsnio 6 dalies, 129 straipsnio 2 dalies 5 punkto taikymo ir nekaltumo prezumpcijos principo laikymosi

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasaciniu skundu nuteistasis R. I. kėlė klausimą, ar žemesnės instancijos teismai pagrįstai pripažino jį kaltu dėl bendrininkavimo nužudyje su D. K., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas įtariamajam mirus, ir, ar, vartodami formuluotes, kuriose jo ir D. K. veiksmai įvardijami kaip nusikalstami, nepažeidė nekaltumo prezumpcijos principo.

Visų pirma, išplėstinė septynių teisėjų kolegija (toliau – išplėstinė teisėjų kolegija), pritardama žemesnės instancijos teismų išvadoms, pažymėjo, kad R. I. veiksmai, kuriais jis D. K. davė patarimus, teikė priemones, iš anksto pažadėjo paslėpti nusikaltėlį, reiškė jo ir D. K. dalyvavimą darant nusikalstamą veiką, jų veikos ir tyčios bendrumą, kai kiekvienas bendrininkas suvokia, kad daro nusikalstamą veiką ne vienas, o bendrai su kitu asmeniu. Tokiais savo veiksmais R. I. sudarė sąlygas kitam bendrininkui D. K. rengiantis nužudyti J. F., V. N., L. S., A. Ū. ir nužudant J. F. su V. N.

Išplėstinė teisėjų kolegija pasisakė ir dėl tokių galimų teisinių situacijų, kai vienas iš bendrininkų (pvz., vykdytojas) ikiteisminio tyrimo metu, t. y. dar iki apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo ir įsiteisėjimo, miršta. Tokiu atveju, pasak išplėstinės teisėjų kolegijos, vieno iš bendrininkų mirtis savaime negali būti laikoma aplinkybe, dėl kurios negalima kito(-ų) bendrininko(ų) baudžiamoji atsakomybė. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad net ir iki apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo mirus nusikaltimo vykdytojui, kiti bendrininkai (organizatorius, kurstytojas, padėjėjas) gali būti traukiami baudžiamajon atsakomybėn ir dėl jų gali būti priimtas apkaltinamasis nuosprendis. Šiuo atveju itin svarbu nepažeisti nekaltumo prezumpcijos principo, t. y. apkaltinamasis nuosprendis negali būti grindžiamas mirusiojo asmens kaltais veiksmais, iš esmės reiškiančiais, kad asmuo yra kaltas nusikalstamos veikos padarymu. Vis dėlto, anot išplėstinės teisėjų kolegijos, ši aplinkybė nepaneigia galimybės teismams konstatuoti faktinių veikos padarymo aplinkybių. Kartu išplėstinė teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktiką, pagal kurią turi būti daromas esminis skirtumas tarp aiškaus teismo paskelbimo, nesant galutinio nuosprendžio, kad asmuo padarė atitinkamą nusikaltimą, ir teiginio, kad kažkas yra tiesiog įtariamasis padaręs nusikaltimą (t. y. vadinamasis įtarimo būklės aprašymas). Išplėstinė teisėjų kolegija sutiko su kasacinio skundo argumentais, kad šios EŽTT nuostatos suponuoja ir tai, jog tokiais atvejais apkaltinamasis nuosprendis negali būti grindžiamas mirusiojo asmens kaltais veiksmais, iš esmės reiškiančiais, kad asmuo yra kaltas nusikalstamos veikos padarymu. Vis dėlto, kaip pažymėjo išplėstinė teisėjų kolegija, ši aplinkybė nepaneigia galimybės teismams konstatuoti faktinių veikos aplinkybių, tačiau toks konstatavimas turi neperžengti asmens „įtarimo būklės“ aprašymo ir tapti asmens kaltumo pripažinimu.

Išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad žemesnės instancijos teismai, pripažindami R. I. kaltu dėl bendrininkavimo su D. K. rengiantis nužudyti J. F., V. N., L. S., A. Ū. ir nužudant J. F. su V. N., nevariojo tokių formuluočių, kurios reikštų D. K. kaltę darant šią nusikalstamą veiką. Mirusio asmens

veiksmų aprašymas kaltinamajame akte ir apkaltinamajame nuosprendyje buvo neišvengiamas formuluojant R. I. inkriminuojamas faktines aplinkybes ir tai, kad teismai pripažino, jog R. I. bendrininkavo su šiuo asmeniu, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, sietina tik su jo kaltumo klausimo išsprendimu. Mirusiam asmeniui apkaltinamasis nuosprendis nepriimtas, todėl jo nekaltumo prezumpcija nepažeista.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, išplėstinė teisėjų kolegija padarė išvadą, kad pagal teismų nustatytas aplinkybes R. I. veika pagal BK 24 straipsnio 6 dalies, 129 straipsnio 2 dalies 5 punktą kvalifikuota tinkamai, taip pat teismai nepažeidė BPK 44 straipsnio 6 dalyje įtvirtintos nekaltumo prezumpcijos principo bei Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 2 dalies nuostatų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-70-895/2018

BK 281 straipsnio 7 dalies taikymas

Dėl įrodinėjimo priemonių nustatant BK 281 straipsnio 7 dalies požymį – apsvaigimo nuo alkoholio laipsnį

Apžvelgiamu atveju I. R. baudžiamoji byla žemesnės instancijos teismų nutraukta konstatuojant, kad nepadaryta veika, turinti BK 281 straipsnio 7 dalyje numatyto nusikaltimo požymių, kadangi byloje nustatyta aplinkybė dėl vairuotojui (I. R.) alkoholio matuokliu nustatyto 2,55 promilės neblaivumo nėra pakankama spręsti, jog vairavimo metu jo kraujyje buvo daugiau nei 1,5 promilės alkoholio.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi šią baudžiamąją bylą, konstatavo, kad žemesnės instancijos teismai neteisingai aiškino baudžiamojo įstatymo požymį – apsvaigimą nuo alkoholio, kai kraujyje yra daugiau negu 1,5 promilės alkoholio, – imperatyvu baudžiamajam procesui šią aplinkybę įrodinėti tik laboratoriniu kraujo tyrimu. Teisėjų kolegija pažymėjo tai, kad transporto priemonės vairavimas esant apsvaigus nuo alkoholio, kai kraujyje yra atitinkamas kiekis alkoholio, nėra naujas veikos požymis. Jau 2003 m. liepos 4 d. įstatymo Nr. IX-1706 redakcijos BK 281 straipsnio 8 dalis apsvaigimo nuo alkoholio požymį formulavo tokia pačia konstrukcija kaip ir naujosios BK 281 straipsnio 7 ir 9 dalys, nurodydama, kad asmuo laikomas apsvaigusi nuo alkoholio, kai jo kraujyje yra 0,4 (0,41) promilės ir daugiau alkoholio. Skiriasi tik alkoholio kiekis, tačiau terpė, kurioje nustatomas alkoholis, ta pati – kraujas. Tačiau tokia įstatymo formuluočių, pasak teisėjų kolegijos, nenustato imperatyvo įrodinėti alkoholio kiekį kraujyje išimtinai laboratoriniu tyrimu.

Teisėjų kolegija nurodė, kad baudžiamasis įstatymas negali nustatyti ar suteikti prioritetinę reikšmę atskiroms įrodymų rūšims, nes įrodymų atitiktį įstatymo reikalavimams, jų leistinumą bei reikalavimus įrodinėjimo procesui reglamentuoja BPK ir specialūs teisės aktai, kurie nustato tam tikrų duomenų gavimo ir įforminimo būdus bei metodus. Pasak teisėjų kolegijos, kasacinio teismo praktika pripažįsta įvairius įrodinėjimo būdus nustatant apsvaigimo nuo alkoholio laipsnį ir alkoholio kiekį kraujyje. Pagal susiklosčiusią teismų praktiką medicininės apžiūros neatlikimas arba jos atlikimo tvarkos nesilaikymas nėra kliūtis asmens apsvaigimo faktui eismo įvykio metu nustatyti. Viena iš priemonių šiai aplinkybei nustatyti yra specialių techninių priemonių (alkoholio matuoklių) naudojimas. Ar gauti duomenys laikytini įrodymais, kiekvienu atveju sprendžia teismas ar teisėjas, kurio žinioje yra byla, įvertinęs gautų tyrimo rezultatų patikimumą.

Teisėjų kolegija nurodė, kad byloje surinkti duomenys patvirtina, jog alkotesteriu I. R. buvo nustatytas sunkus, 2,55 promilės, neblaivumo laipsnis. I. R. pats neginčijo alkoholio vartojimo fakto bei alkotesterio duomenų pagrįstumo. Dėl to, anot teisėjų kolegijos, teismai privalėjo įvertinti šiuos bylos duomenis ir spręsti dėl veikos kvalifikavimo pagal BK 281 straipsnio 7 dalį.

Teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismo išvada, atmetant prokuratūros apeliacinį skundą ir pripažįstant pagrįstais pirmosios instancijos teismo argumentus, jog nagrinėjamu atveju nepadaryta veika, turinti nusikaltimo, numatyto BK 281 straipsnio 7 dalyje, požymių, teigiant, kad I. R. neblaivumo tikrinimo metu atsisakius duoti kraujo nebuvo surinkta jokių įrodymų, kad jo kraujyje buvo daugiau kaip 1,5 promilės alkoholio, neatitinka įstatymo reikalavimų ir susiklosčiusios

teismų praktikos. Dėl to kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir baudžiamąją bylą perdavė iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-121-697/2018

BK 300 straipsnio taikymas

Dėl BK 300 straipsnio taikymo

Šioje baudžiamojoje byloje kasacinis teismas, be kita ko, pasisakė ir dėl BK 300 straipsnio 3 dalies taikymo ir B. D. (U.), J. I., R. K. (I.) ir J. V. (O.) išteisinimo.

Apžvelgiamos baudžiamosios bylos kontekste išplėstinė teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo tai, kad net ir tuo atveju, jei nustatoma, kad dokumente įtvirtintas apsimestinis sandoris (pvz., kai jis sudaromas ne su tikrąja sandorio šalimi, o su statytiniu, kai teisių ir pareigų pagal tokį sandorį įgyja kitas asmuo – tikroji sandorio šalis), vien tik ši aplinkybė nesudaro pakankamo pagrindo tokią veiką pripažinti dokumento suklastojimu, numatytu BK 300 straipsnyje. Kaip nurodė išplėstinė teisėjų kolegija, kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad nors BK 300 straipsnio 1 dalyje numatyta nusikaltimo sudėtis yra formali, tačiau įstatymų leidėjas baudžiamąją atsakomybę už dokumentų klastojimą nustatė ne tiek dėl pačios veikos (suklastojimo) pavojingumo, kiek dėl žalingų padarinių, galinčių atsirasti dėl veikos padarymo tokį dokumentą panaudojus apyvartoje, taigi ne bet kokie duomenų iškraipymai daro veiką pavojingą ir nusikalstamą. Jei dokumente įrašyti tikrovės neatitinkantys faktai negali pažeisti fizinių ar juridinių asmenų teisių arba sukelti minėtiems asmenims ar valstybei teisiškai reikšmingų padarinių, toks dokumento suklastojimas baudžiamojo įstatymo požiūriu nėra pavojinga veika, nes ji negali padaryti žalos reikšmingoms asmeninėms ar visuomeninėms vertybėms ir todėl baudžiamosios atsakomybės neužtraukia.

Išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad byloje nustatyta, jog pajų pirkimo–pardavimo sandoriai buvo realūs, kaip ir paskesni kaltinime nurodytuose dokumentuose užfiksuoti juridiniai faktai, susiję su bendrovės veikla – pajininkų priėmimu į bendrovės narius, pajų perleidimu J. I., UAB „R“ pajų iš J. I. pirkimu ir vekselių išrašymu. Išplėstinė teisėjų kolegija sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad dėl tos priežasties, jog pirminėse pajų pirkimo–pardavimo sutartyse pirkėjais buvo nurodyti ne L. S. ir R. S., o jų statyviniai – B. D. (U.), R. K. ir J. V. (O.), nėra pagrindo šiuos santykius priskirti baudžiamosios teisės sričiai bei kriminalizuoti bendrovėje vykusių procesus. Pasak išplėstinės teisėjų kolegijos, nagrinėjamoje byloje nenustatyta, kad pajų pirkimu–pardavimu per statytinius būtų pažeistos fizinių ar juridinių asmenų teisės, jiems ar valstybei būtų sukelti neigiami teisiškai reikšmingi padariniai.

Kartu išplėstinė teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad iš bylos matyti, jog minėtos pajų pirkimo–pardavimo sutartys buvo sudarytos 2007 m. gruodžio mėn. – 2008 m. sausio mėn. nors sutartyse buvo nurodytos jų sudarymo datos 2006 m. gruodžio 5 d. Pagal tuo metu galiojusią Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 23 punkto redakciją pajamos už parduotus arba kitaip perleistus nuosavybėn vertybinius popierius laikomos neapmokestinamosiomis pajamomis, jeigu vertybiniai popieriai yra parduodami arba kitaip perleidžiami nuosavybėn ne anksčiau negu po 366 dienų nuo jų įsigijimo dienos. Dėl to išplėstinė teisėjų kolegija pritarė prokuroro argumentams, kad neteisingų sandorių sudarymo datų rašytinėse sutartyse nurodymas sietinas su galimu pajamų mokesčio išvengimu, pardavus didelės vertės turtą – pajus, juo labiau kad iš bylos matyti, kad L. S. ir R. S. pajus pirkė siekdami juos brangiau realizuoti ir taip gauti pelno. Taigi, nors nagrinėjamoje byloje išteisintiesiems jokių kaltinimų, susijusių su mokesčių išvengimu, pareikšta nebuvo ir tai nebuvo įrodinėjimo dalykas, tačiau, pasak išplėstinės teisėjų kolegijos, sprenddami apie veikos pavojingumą, teismai privalėjo atsižvelgti į neigiamų padarinių valstybei grėsmę, kad išteisintiesiems įrašant į dokumentą netikras sandorių datas gali būti išvengta mokesčių sumokėjimo.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, išplėstinė teisėjų kolegija padarė išvadą, kad B. D. (U.), R. K. ir J. V. (O.), pasirašiusių minėtas sutartis, veikos atitinka BK 300 straipsnio 1 dalyje nurodyto dokumento suklastojimo požymius ir konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, išteisindamas

B. D. (U.), R. K. ir J. V. (O.) pagal BK 300 straipsnio 1 dalį, baudžiamąjį įstatymą pritaikė netinkamai, todėl šią apeliacinės instancijos nuosprendžio dalį panaikino ir dėl jos paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-62-511/2018

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 109 straipsnio taikymas

Dėl turtinės žalos atlyginimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismas iš nuteistojo G. M., nuteisto pagal BK 138 straipsnio 2 dalies 8 punktą, VSDFV Panevėžio skyriui priteisė 1673,22 Eur turtinės žalos atlyginimo. Apeliacinės instancijos teismas, remdamasis teismų praktika, suformuota baudžiamojoje byloje Nr. 2K-269/2014, šią pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį panaikino ir civilinį ieškinį paliko nenagrinėtą, nes, anot apeliacinės instancijos teismo, jis turi būti sprendžiamas civilinio proceso tvarka.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi baudžiamąją bylą kasacine tvarka, padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas neteisingai aiškino ir taikė baudžiamojo proceso įstatymo X skyriaus normas, reglamentuojančias žalos atlyginimą, kai baudžiamojoje byloje pareiškiamas civilinis ieškinys, ir taip padarė esminį BPK pažeidimą, sukliudžiusį teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą bei priimti teisingą sprendimą.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad apeliacinės instancijos nurodomoje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-269/2014 VSDFV Kauno skyrius išmokėjo išmokas nukentėjusiosios artimiesiems ir pareiškė civilinį ieškinį civilinei atsakovei AB „Lietuvos draudimas“; šį ieškinį pirmosios instancijos teismas patenkino, o apeliacinės instancijos teismas tokį sprendimą paliko galioti, t. y. teismai tokiu būdu baudžiamojoje byloje išsprendė draudimo teisinių santykių dalyvių – VSDFV ir AB „Lietuvos draudimas“ – civilinį ginčą. Būtent dėl aplinkybės, kad VSDFV ieškinį pareiškė AB „Lietuvos draudimui“, o ne žalą padariusiai kaltinamajai, ir kuris buvo teismų priteistas, kasacinės instancijos teismas panaikino tokį teismų sprendimą ir paliko ieškinį nenagrinėtą, konstatuodamas, kad tokie regresiniai ieškiniai *ad hoc (konkrečiai situacijai, tik šiuo atveju)* baudžiamajame procese nenagrinėjami. Tuo tarpu apžvelgiamoje byloje, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, VSDFV Panevėžio skyrius civilinį ieškinį pareiškė tiesiogiai žalą padariusiam asmeniui – nuteistajam. Dėl to kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas nagrinėjamoje byloje, sprenddamas klausimą dėl VSDFV Panevėžio skyriaus civilinio ieškinių, neturėjo jokio pagrindo vadovautis kaip precedentu kasacine nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-269/2014, nes šios bylos ir nagrinėjamos bylos *ratio decidendi (sprendimo pagrindas, motyvacija)* yra visiškai skirtingos.

Teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad nagrinėjamoje byloje VSDFV Panevėžio skyrius, kaip ir Panevėžio teritorinė ligonių kasa, pagal BPK 109 straipsnio prasmę turi teisę kaip kreditorius, tapęs pagal subrogaciją atsiradus deliktinei prievolei, reikalauti žalos atlyginimo iš ją padariusio nuteistojo, nes ši institucija, kaip viena iš valstybinio socialinio draudimo sistemos dalyvių ir fondo valdybos administravimo įstaigų (vienas iš teritorinių skyrių), įvykus draudžiamajam įvykiui, t. y. nukentėjusiajam tapus laikinai nedarbingam, turėjo paskirti ir išmokėti ligos pašalpą (išmoką) jos gavėjui (nukentėjusiajam) (CK 6.290 straipsnio 1, 3 dalys, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 14 straipsnis, 27 straipsnio 1 dalies 4 punktas, 33 straipsnis, Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 1 punktas, 8 straipsnio 1 dalis, 14 straipsnio 2 dalis).

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kuria paliktas nenagrinėtas VSDFV Panevėžio skyriaus civilinis ieškinys, panaikino, ir dėl šios dalies paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį be pakeitimų.

BPK 256 ir 320 straipsnių taikymas

Dėl kaltinimo keitimo apeliacinės instancijos teisme

Šioje baudžiamojoje byloje išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad kasacinio teismo jurisprudencijoje yra suformuota teismų praktika, jog apeliacinis procesas vis labiau suprantamas ne kaip priimto sprendimo patikrinimas, o kaip bylos nagrinėjimas iš naujo arba pakartotinai. Baudžiamajame procese apeliacinis bylos nagrinėjimas suprantamas kaip bylos nagrinėjimas iš naujo neperžengiant apeliacinių skundų nustatytų ribų. Taigi, apeliacinės instancijos teismas turi įgaliojimus kaltinime nurodytos veikos faktines aplinkybes pakeisti iš esmės skirtingomis, kai to prašoma prokuroro ar nukentėjusiojo (jo atstovo) apeliaciniame skunde.

Išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad nepriklausomai nuo to, ar prokuroras yra pateikęs apeliacinį skundą, ar ne, jis turi teisę teikti apeliacinės instancijos teismui prašymą dėl kaltinimo esminių faktinių aplinkybių ar veikos kvalifikavimo pakeitimo, jei tai lengvina nuteistojo teisinę padėtį. Dėl to svarstant klausimą dėl prokuroro teisės teikti apeliacinės instancijos teismui prašymą keisti kaltinimą nesant jo apeliacinio skundo, svarbu atsižvelgti į kitų proceso dalyvių paduotų apeliacinių skundų ribas ir nustatyti, ar prokuroro prašyme nurodytos keičiamos kaltinime nurodytos veikos esminės faktinės aplinkybės ar veikų kvalifikavimas buvo nuteistojo teisinę padėtį lengvinančio ar sunkinančio pobūdžio.

Išplėstinė teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nuteistasis dėl penkių nusikalstamų veikų, kvalifikuotų pagal BK 182 straipsnio 1 ir 3 dalis dėl svetimo turto įgijimo apgaule, dėl kurių prokuroras apeliacinės instancijos teisme prašė pakeisti kaltinimus, pirmosios instancijos teismo buvo išteisintas. Taigi, nesant prokuroro ar nukentėjusiojo skundo, bet koks kaltinimo esminių faktinių aplinkybių ar veikos kvalifikavimo keitimas, kad ir sumažinant veikų skaičių, siekiant išteisintąjį nuteisti, sunkina tokio asmens teisinę padėtį. Dėl to apeliacinės instancijos teisme kaltinimo keisti taip, kaip to prašė prokuroras, nebuvo galima.

Išplėstinė teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad apeliacinės instancijos teisme prokuroro pateiktame prašyme nurodytas kaltinimas nuteistajam pagal BK 183 straipsnio 1 dalį dėl jam patikėto turto lėšų pasisavinimo, iš esmės yra visiškai naujas kaltinimas, nes jame nurodytos naujos (teisme nenagrinėtos) veikos faktinės aplinkybės ir pateikiamas jos kvalifikavimas, o dėl tokios veikos pirmosios instancijos teisme nuteistasis nebuvo teisiamas. Tuo atveju, kai byla dėl konkrečių kaltinamųjų ir nusikalstamų veikų jau yra perduota nagrinėti teisiama jame posėdyje, bylos nagrinėjimo metu teisme kaltinimas nustatyta tvarka gali būti keičiamas tik pagal nagrinėjamos bylos ribas. Jeigu byloje pareiškiamas prašymas keisti kaltinimą, kuriame nurodomos visiškai kitos veikos faktinės aplinkybės ir veikos kvalifikavimas, tai reiškia ne kaltinimo keitimą, o naujo kaltinimo dėl naujos veikos pareiškimą. Tokia situacija apeliacinės instancijos teisme apskritai negalima, nes tai neatitinka baudžiamojo proceso įstatymo nuostatų dėl bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme ribų (BPK 255 straipsnio 1 dalis, 320 straipsnio 3 ir 4 dalis).

Dėl civilinio ieškovo teisės paduoti apeliacinį skundą

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje išplėstinė teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad BPK 312 straipsnio 3 dalies nuostata, jog civilinis ieškovas ir jo atstovas turi teisę paduoti apeliacinius skundus dėl nuosprendžio dalies, kuri yra susijusi su civiliniu ieškiniu, neturi būti suprantama (aiškinama) siaurai, kad civilinis ieškovas gali ginčyti nuosprendžio dalį tik dėl ieškinio dydžio, su ieškiniu susijusius įrodymus ar pan. Civilinio ieškinio dydis (padaryta žala (nuostoliai) yra tik viena iš civilinės (deliktinės) atsakomybės sąlygų. Kitos atsakomybės sąlygos yra neteisėta (baudžiamojoje byloje – nusikalstama) veika, priežastinis ryšys tarp veikos ir atsiradusios žalos, kaltė. Visos šios sąlygos yra civilinio ieškinio baudžiamojoje byloje pagrindas. Byloje turi būti surinkti duomenys, patvirtinantys pareikšto civilinio ieškinio pagrindą ir dydį (BPK 109 straipsnis). Iš to

išplaukia, kad civilinis ieškovas apeliaciniu skundu gali ginčyti teismo nuosprendį dalyje dėl civilinio ieškinio pagrindo ir dalyko, tačiau civilinio ieškovo apeliacinio skundo ribas apibrėžia jo procesinis statusas baudžiamajame procese ir įstatymo leidėjo valia nustatyta teisių ir pareigų visuma (pavyzdžiui, civilinis ieškovas gali ginčyti kaltininko išteisinimą, tačiau tiek, kiek tai susiję su civiliniu ieškiniu).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-66-648/2018

III. CIVILINĖS BYLOS

Asmenys

Dėl atstovavimo užsienio juridiniam asmeniui (įgaliojimo formai, galiojimo terminui ir turiniui taikytinos teisės)

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl tinkamo ieškovės (užsienio juridinio asmens) atstovavimo, atstovui sudarant sutartis su kitų valstybių teisininkais dėl ieškovės atstovavimo teisme. Apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į ieškovės pateiktą JAV Ilinojaus valstijos notarės patvirtintą įgaliojimą, sprendė, kad atstovui buvo suteiktos plačios teisės atstovauti ieškovei visais intelektinės nuosavybės klausimais, todėl apėmė ir intelektinės nuosavybės apsaugą ir gynimą nuo jos pažeidimų, įskaitant ir gynimą teismuose.

Kasacinis teismas nurodė, kad užsienio juridinių asmenų civilinis teismumas nustatomas pagal valstybės, kurioje šie juridiniai asmenys yra įsteigti, teisę (CK 1.19 straipsnio 1 dalis). Įsteigimo vietos valstybės teisė, *inter alia*, reglamentuoja juridinio asmens atstovavimą (CK 1.20 straipsnio 1 dalies 6 punktas). Kasacinis teismas pažymėjo, kad įgaliojimo formai taikoma valstybės, kurioje jis išduotas, teisė (CK 1.40 straipsnis). Tačiau įgaliojimo galiojimo terminas, jeigu nenurodytas įgaliojime, taip pat atstovo teisės ir pareigos, atstovo ir atstovaujamojo tarpusavio atsakomybė bei jų atsakomybė tretiesiems asmenims yra nustatoma pagal valstybės, kurioje atstovas veikia, teisę (CK 1.40 straipsnis). Kasacinis teismas nurodė, kad įgaliojimas veikti ieškovės vardu išduotas ir notarine tvarka išdavimo vietos valstybėje (JAV) patvirtintas 2011 m. sausio 20 d. Šiame įgaliojime nėra nurodytas jo galiojimo terminas, todėl šis terminas nustatytinas pagal Lietuvos Respublikos teisę. Atsižvelgdamas į tai bei į tai, kad, jeigu terminas įgaliojime nenurodytas, tai įgaliojimas galioja vienerius metus nuo jo sudarymo dienos (CK 2.142 straipsnis), kasacinis teismas darė išvadą, jog ginčo įgaliojimas, kuriuo įforminta ieškovės atstovo teisė veikti ieškovės vardu, galiojo iki 2012 m. sausio 20 d. Tačiau kasacinis teismas pažymėjo, kad tokiu atveju sprendžiant dėl to, ar konkretus veiksmas atliktas įgalioto asmens, nepakanka vadovautis tik įgaliojimo termino pasibaigimo aplinkybe. Turi būti patikrinta, ar nėra sąlygų, kurios pagal įstatymą sudaro pagrindą vertinti, kad asmens įgaliojimai buvo patvirtinti vėliau. Šioje byloje nustatyta, kad atstovo ir advokatų profesinės bendrijos „Žabolienė ir partneriai METIDA“ sudaryta 2013 m. spalio 28 d. atstovavimo sutartimi buvo pavesta šios advokatų profesinės bendrijos advokatams atstovauti ieškovei, *inter alia*, visuose Lietuvos Respublikos teismuose, nagrinėjant civilines bylas, susijusias su savininko prekių ženklų teisių pažeidimais. Kasacinis teismas pažymėjo, kad materialiosios teisės normos, reglamentuojančios atstovavimo teisinius santykius, nenustato konkrečios sandorio, sudaryto neturint teisės jį sudaryti atstovaujamojo vardu, patvirtinimo formos. Todėl sandorio patvirtinimo, kaip valios išraiškos, formai taikytinos bendrosios nuostatos, įtvirtintos CK 1.64 straipsnyje. Kasacinis teismas darė išvadą, kad atstovavimo sutartis sudaryta nebegaliojant įgaliojimui, kurį ieškovė išdavė savo atstovui, tačiau ieškovė, atsiskaitydama už teises paslaugas, suteiktas pagal nurodytą atstovavimo sutartį, patvirtino šią sutartį (CK 2.133 straipsnio 6 dalis, 2.149 straipsnis). Todėl atstovavimo sutartis galioja nuo sudarymo dienos. Kasacinis teismas sprendė, kad ieškovė šios civilinės bylos procese yra tinkamai atstovaujama (teisėtumo aspektu).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-155-695/2018

Daiktinė teisė

Dėl priverstine hipoteka įkeisto turto keletu objektų realizavimo eiliškumo ir hipoteka įkeisto turto arešto apimties

Pareiškėja prašė panaikinti antstolio patvarkymus dėl areštuoto priverstine hipoteka įkeisto turto įvertinimo, varžytynių paskelbimo, skirti ekspertizę nekilnojamajam turtui įvertinti. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai skundą atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad CK 4.194 straipsnyje įtvirtinta daiktų savininko teisė nustatyti hipoteka įkeistų daiktų pardavimo eilę yra svarbi, vertinant hipotekos kreditoriaus ir hipoteka įkeisto daiktų savininko teisių balansą. Įstatymu daiktų savininkui, kuris laisva valia nusprendžia įkeisti kelis daiktus vienam įsipareigojimui užtikrinti (sutartinė jungtinė hipoteka), aiškiai suteikiama ir teisė nustatyti įkeistų daiktų pardavimo eilę. Priverstinės hipotekos keliu atsiradęs vieno savininko keletu daiktų įkeitimas taip pat turi jungtinės hipotekos požymių, todėl, tokiam savininkui netaikant teisės nustatyti daiktų pardavimo eilę, iš esmės du hipoteka įkeistų daiktų savininkai būtų traktuojami nevienodai. Atsižvelgiant į tai, kad hipoteka yra savininko teisių suvaržymas, o priverstinė hipoteka jas suvaržo dar ir priverstinai (prieš skolininko valią), bet kokie aspektai, dėl kurių dar daugiau varžomos savininko teisės, turi būti aiškiai apibrėžti įstatymo nuostatose. Kasacinis teismas konstatavo, kad CK nuostatos dėl tam tikrų hipotekos rūšių, jungtinės hipotekos ir pardavimo varžytynėse taisyklių nesudaro pagrindo siaurinamai aiškinti priverstinės hipotekos tvarka atsiradusių įkeistų daiktų savininko teisių. Kasacinis teismas išaiškino, kad pagal CK 4.194 straipsnį prieš savininko valią priverstinai nustatytos jungtinės hipotekos požymius turinti keletu to paties savininko daiktų hipoteka suteikia daiktų savininkui teisę varžytynėse realizuojant daiktus nustatyti jų pardavimo eilę šiame straipsnyje apibrėžtomis sąlygomis. Kasacinis teismas sprendė, kad šios bylos įrodymų vertinimas sudarė pagrindą pripažinti, jog išieškoma suma kartu su prijungtais kitų antstolių vykdomais išieškojimais, taip pat apskaičiuotomis šioje vykdomo byloje vykdomo išlaidomis gerokai viršija trijų žemės sklypų vertę, todėl patvarkyme nurodant parduoti visus keturis nekilnojamuosius pareiškėjos daiktus nebuvo pažeista CK 4.194 straipsnio 2 dalies nuostata, draudžianti parduoti daugiau, negu reikia kreditoriaus reikalavimams patenkinti.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad CPK 745, 746, 675 ir 677 straipsnių nuostatų aiškinimas leidžia daryti išvadą, jog vykdant išieškojimą iš hipoteka įkeisto turto yra pagrindas areštuoti tiek hipoteka įkeisto turto, kad jo pakaktų išieškotinai sumai ir vykdomo išlaidoms padengti. Sprendžiant dėl areštuojamo turto apimties vadovaujamosi visais antstolio vykdomais išieškojimais iš skolininko. Kadangi turtą realizuoja antstolis, prie kurio prisijungė, o dėl prisijungimo ir kiti išieškotojai pretenduoja į lėšas, gaunamas iš realizuojamo turto, tai yra pagrindo areštuojant hipoteka įkeistą turtą išieškomą sumą nustatyti į ją įtraukiant ir prisijungusių išieškojimų sumas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-169-695/2018

Dėl bendraturčio pirmenybės teisės pirkti kitam bendraturčiui priklausančią bendrąja nuosavybe esančio daikto dalį (CK 4.79 straipsnio 1 dalis), kai turtas parduodamas teismo sprendimams vykdyti CPK VI dalyje nustatyta tvarka

Ieškovas, būdamas skolininko žemės sklypo bendraturčiu, prašė perkelti jam pirkėjo teises ir pareigas pagal sklypo dalies pardavimo skolininko pasiūlytam pirkėjui aktą vykdomo procese. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas išaiškino, kad CK 4.79 straipsnio 1 dalies, 6.419 straipsnio 1 ir 3 dalių, CPK 691 straipsnio 1 dalies, 700 straipsnio ir 713 straipsnio 3 dalies sisteminė analizė leidžia daryti išvadą, kad CK 4.79 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta išimtis – bendraturčio pirmenybės teisės nebuvimas, kai parduodama iš viešųjų varžytynių, – negali būti aiškinama plečiamai ir prie tokios išimties gali būti priskiriamas tik vienas skolininkui priklausančio turto priverstinio turto pardavimo būdas – turto

pardavimas iš varžytynių, bet netaikoma kitiems skolininkui priklausančio turto priverstinio pardavimo būdams (kaip šio ginčo atveju – turto pardavimo skolininko pasiūlytam pirkėjui būdu). Kadangi varžytynių pradžia yra jų paskelbimo specialiaame interneto tinklalapyje momentas, tai CK 4.79 straipsnio 1 dalyje nustatyta išimtis gali būti taikoma tik nuo šio momento. Vykdomo procesas yra žymiai platesnis pagal savo apimtį ir stadijas nei tik turto pardavimas iš varžytynių ir todėl CK 4.79 straipsnio 1 dalies prasme visų kitų skolininko turto pardavimo būdų prilyginimas viešosioms varžytynėms nepagrįstai išplėstų CK 4.79 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą išimtį ir paneigtų pačią išimties esmę. Kasacinis teismas sprendė, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai perkėlė ieškovui pirkėjo teises ir pareigas pagal sklypo pardavimo skolininko pasiūlytam pirkėjui aktą ir įpareigojo ieškovą sumokėti atsakovui sutartyje nurodytą kainą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-182-611/2018

Šeimos teisė

Dėl išlaikymo nepilnamečiams vaikams ir išlaikymo įsiskolinimo pilnamečiams vaikams išieškojimo eiliškumo

Pareiškėja (išieškotoja, kuri atstovauja savo nepilnamečiams vaikams pagal įstatymą, išieškant išlaikymą iš skolininko) prašė teismo panaikinti antstolės patvarkymus, nes kitų išieškotojų dukterys yra pilnametės, todėl jos negali būti laikomos pirmos eilės išieškotojomis. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai skundą atmetė.

Kasacinis teismas išaiškino, kad nėra teisinio pagrindo CPK 754 straipsnio 2 dalyje nustatytą išlaikymo sąvoką aiškinti siaurinamai, apimančią tik tėvų išlaikymo pareigą nepilnamečiams vaikams. CPK 754 straipsnio 2 dalimi prie pirmąja eile patenkinamų reikalavimų turi būti priskiriami visi reikalavimai išieškoti išlaikymą, nepriklausomai nuo asmenų grupių (pvz., vaikai ar nepilnamečiai vaikai, ar pilnamečiai specialiuųjų poreikių asmenys, ar pan.), taip pat nuo to, ar išlaikymas priteisiamas periodinėmis išmokomis ar vienkartinę suma, ar kitų aplinkybių. Kasacinio teismo vertinimu, CPK 754 straipsnio 2 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas nepaneigia prioritetingos vaikų teisių ir interesų apsaugos bei gynimo principo. Nepilnamečių vaikų teisės ir interesai, susiję su išlaikymu, taip pat yra užtikrinami kitomis priemonėmis, įgyvendinant valstybės įsipareigojimą garantuoti įstatymo nustatyto dydžio vaiko išlaikymą. Paramą nepilnamečiams vaikams išlaikyti valstybė teikia remiantis CK 3.204 straipsniu ir Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo išmokų įstatymu bei jį įgyvendinančiais teisės aktais.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad vien aplinkybė, jog kreditoriaus nepilnametis vaikas sukako pilnametystę, savaime nedaro neteisėto teismo sprendime nurodyto vieno iš tėvų dalyvavimo vykdymo procese įgyvendinant vaiko teises pagal teismo sprendimą. Kol vykdomasis dokumentas nėra iki galo įvykdytas, jis turi tęstis taip, kaip buvo pradėtas, kol vaiko, pačių proceso dalyvių prašymu ar antstolio iniciatyva vykdymo tvarka ar subjektai nebus pakeisti. Įmokos, kurios gautos iki vykdymo tvarkos ar subjektų pakeitimo, laikomos tinkamomis.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-172-1075/2018

Dėl civilinės bylos dėl tėvystės nustatymo nutraukimo, taip pat dėl bylų tapatumo, kai byla anksčiau buvo išnagrinėta pagal vaiko motinos ieškinį, o dabar nagrinėjama pagal pilnamečio vaiko ieškinį (CPK 293 straipsnio 3 punktas)

Ieškovė (pilnametis vaikas) prašė nustatyti, kad atsakovas yra jos tėvas, priteisti išlaikymo įsiskolinimą bei išlaikymą iki gimnazijos pabaigos. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai

ieškinio dalį tenkino. Kasacinėje byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl bylų tapatumo, kai byla dėl tėvystės nustatymo anksčiau buvo išnagrinėta pagal vaiko motinos ieškinį.

Kasacinis teismas nurodė, kad, sprendžiant dėl šalių tapatumo, svarbu nustatyti, ar ieškovas ir atsakovas yra tie patys asmenys, kurie buvo šalys tą patį ieškinio faktinį pagrindą ir dalyką turinčioje byloje. CK 3.147 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas ratas subjektų, turinčių teisę pareikšti teisme ieškinį dėl tėvystės nustatymo. Pats vaikas tokį ieškinį gali pareikšti tik įgijęs visišką veiksnumą, tačiau nepriklausomai nuo to, kuris iš CK 3.147 straipsnio 2 dalyje nurodytų subjektų paduoda ieškinį, tokiu ieškiniu yra ginamos vaiko teisės ir teisėti interesai. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ieškovės motina, 2000 metais kreipdamasi su ieškiniu į teismą dėl tėvystės nustatymo, teisėtai atstovavo savo dukteriai, kol ši buvo nepilnametė, siekė apginti vaiko teisę žinoti savo tėvą ir būti jo išlaikomam. Ieškovė 2014 m. spalio 18 d. tapo pilnametė ir įgijo visišką civilinį procesinį veiksnumą. Esant nustatytoms aplinkybėms, kasacinis teismas darė išvadą, kad šioje byloje ieškovė, trečiasis asmuo, pareiškiantis savarankiškus reikalavimus (ieškovės motina), ir atsakovas yra to paties materialiojo teisinio santykio, dėl kurio ginčas jau išspręstas įsiteisėjusiu teismo sprendimu, dalyviai. Nurodyto teismo sprendimo, kuriuo ieškinys buvo atmestas (teismas skyrė DNR ekspertizę, bet ieškovė (vaiko motina) atsisakė), nė viena ginčo šalių neskundė. Tiek 2000 m. išnagrinėtos bylos, tiek nagrinėjamos bylos ieškinių dalykas – tėvystės nustatymo bei išlaikymo vaikui priteisimo klausimas, t. y. abiejų ieškinių dalykai yra tapatūs, nepriklausomai nuo to, kad šioje byloje ieškinį reiškia pilnametis vaikas ir išlaikymą prašoma priteisti vaikui, jau sulaukusiam pilnametystės. 2000 metais nagrinėtoje byloje taip pat buvo analizuojamos ir vertinamos faktinės aplinkybės, susijusios su atsakovo tikėtinumu būti ieškovės tėvu. Kasacinis teismas darė išvadą, kad šio ginčo atveju klausimas dėl tėvystės nustatymo jau yra išspręstas įsiteisėjusiu teismo sprendimu, kuris šalims turi *res judicata* teisinę galią. Taigi ieškovės teisė žinoti savo kilmę nėra paneigta, šią teisę jau yra įgyvendinusi jos motina, kaip atstovė pagal įstatymą, įstatymo nustatyta tvarka. Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kad ieškinys dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu tam pačiam atsakovui jau yra atmestas ir teismo sprendimas įsiteisėjęs, pažymėjo būtinybę užtikrinti teisinio tikrumo ir stabilumo principą bei visų šioje byloje dalyvaujančių asmenų teisėtų interesų pusiausvyrą. Dėl to kasacinis teismas sprendė, kad atsakovo argumentas dėl tapataus ieškinio yra teisiškai pagrįstas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir bylą nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-121-378/2018

Paveldėjimo teisė

Dėl galimybės paveldėti fizinio asmens teisę įgyti nuosavybės teisę į daiktą pagal įgyjamąją senatį

Pareiškėja prašė nustatyti faktą, kad ji įgyjamosios senaties būdu įgijo nuosavybės teisę į pastatą – pirtį. Pirmosios instancijos teismas atsisakė priimti pareiškėjos pareiškimą kaip nenagrinėtiną teisme ypatingosios teisenos tvarka. Apeliacinės instancijos teismas civilinės bylos nagrinėjimą nutraukė, nes sprendė, kad pareiškėjai mirus, šioje byloje pareikšto reikalavimo teisių perėmimas negalimas.

Kasacinis teismas nurodė, kad teisės normose tiesiogiai įtvirtinta, kad daikto valdymo teisė yra paveldima turtinė teisė (CK 1.112 straipsnis, 4.25 straipsnio 1 dalis). Šios taisyklės išimčių dėl daikto valdymo, kaip pagrindo įgyti nuosavybės teisę pagal įgyjamąją senatį, teisės įstatymuose nenustatyta. Daikto valdymo teisė, kurios pagrindu gali būti pripažinta nuosavybės teisė įgyjamąja senatimi į daiktą, nėra siejama su vienu konkrečiu asmeniu, nes nustatius, kad kelių asmenų valdymas atitinka CK 4.68 straipsnyje nustatytus reikalavimus ir tai, kad po vieno iš jų mirties kiti priėmė jo palikimą, laikas, kurį šie asmenys valdė statinius, skaičiuojamas kartu (CK 4.71 straipsnio 2 dalis). Kasacinis teismas konstatavo, kad, kai asmuo, teisme pareiškęs reikalavimą nustatyti faktą, jog jis įgyjamosios senaties būdu įgijo nuosavybės teisę į daiktą, miršta, toks teisme pareikštas palikėjo reikalavimas paveldėjimo teisės aspektu kvalifikuotinas ne kaip neatskiriamai susijęs su palikėjo

asmeniui (CK 5.1 straipsnio 3 dalis), o kaip palikėjo turtinė reikalavimo teisė, kuri įeina į paveldėjimo objektą, nes valdymo teisė yra paveldima, o paveldėtojas įgyja tokias teises ir tokia apimtimi, kokias turėjo palikėjas (CK 5.1 straipsnio 2 dalis). Taigi kasacinis teismas sprendė, kad mirus asmeniui, teisme pareiškusiam reikalavimą nustatyti faktą, jog jis įgyjamosios senaties būdu įgijo nuosavybės teisę į daiktą, jo materialiuųjų subjektinių ir procesinių teisių perėmimas yra galimas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir bylą perdavė iš naujo nagrinėti šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-189-701/2018

Prievolių teisė

Dėl nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo viešajai paslaugai teikti ir nepagrįsto praturtėjimo instituto taikymo

Ieškovė nurodė, kad tarp šalių susiklostė geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo–vartojimo santykiai: ieškovė teikė paslaugas, o atsakovė jomis naudojosi. Ieškovė, be kita ko, prašė priteisti skolą už suteiktas paslaugas. Atsakovė priešieškiniu prašė priteisti ieškovės nepagrįstai gautas pajamas už transportuotą kitų abonentų nuotekų kiekį per atsakovei nuosavybės teise priklausiusius nuotekų tinklus. Apžvelgiamoje byloje tarp šalių ginčas kilo dėl to, ar ieškovei atsirado prievolė atlyginti atsakovei už atsakovei priklausančių nuotekų tinklų naudojimą už 3 metus ir 3 mėnesius laikotarpį nuo 2006 m. sausio 1 d. iki 2009 m. balandžio 1 d., kai šalys nebuvo sudariusios sutarties dėl šios infrastruktūros naudojimo. Pirmosios instancijos teismas sprendė, kad ieškovė turėjo nurodytą prievolę. Apeliacinės instancijos teismas sprendė, kad tarp ginčo šalių buvo susiklosčiusi verslo praktika leisti naudoti atsakovei nuosavybės teise priklausančius ginčo nuotekų tinklus ir kad ieškovė naudojosi atsakovei priklausančia nuotekų infrastruktūra neatlygintinai.

Kasacinio teismo vertinimu, nėra teisinio pagrindo Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo (toliau – ir GVTNTĮ) 18 straipsnio 2 ir 4 dalių nuostatas aiškinti kaip įpareigojančias būtent nuotekų tvarkymo infrastruktūros savininką imtis priemonių dėl sutarties dėl jam nuosavybės teise priklausančios nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo sudarymo ir kreiptis į teismą dėl tokios nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimosi sąlygų nustatymo. Priešingai, GVTNTĮ 18 straipsnio 2 ir 4 dalies nuostatos suponuoja, jog būtent viešasis vandens tiekėjas ir savivaldybė turi imtis iniciatyvos ir aktyvių veiksmų dėl nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo teisinių santykių įforminimo. Pirma, viešasis vandens tiekėjas turi nuspręsti dėl viešojo vandens tiekimo teritorijoje esančios, bet ne jo valdomos ar naudojamos pagal sutartį geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų reikalingumo ir tinkamumo viešajam vandens tiekimui ir, jeigu reikia, kreiptis į savivaldybę dėl šių objektų išpirkimo ar naudojimo teisės įgijimo pagal GVTNTĮ 18 straipsnio 2 dalį. Antra, savivaldybė atitinkamai turi spręsti klausimą dėl galimybės išpirkti kitam asmeniui nuosavybės teise priklausančią nuotekų tvarkymo infrastruktūrą savivaldybės (savivaldybių) kontroliuojamos įmonės ar savivaldybės nuosavybėn arba sudaryti kitą sutartį dėl nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų naudojimo (nuomos, panaudos, jungtinės veiklos ir pan.). Nurodytos GVTNTĮ 18 straipsnio nuostatos sistemiškai koreliuoja ir su GVTNTĮ 11 straipsnyje įtvirtinta savivaldybių kompetencija ir atsakomybe, be kita ko, organizuoti ir koordinuoti geriamojo vandens išgavimą, tiekimą ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą savivaldybės teritorijoje, vykdyti viešajam vandens tiekimui skirtos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros savininkų arba savivaldybės (savivaldybių) kontroliuojamų įmonių, kurioms priklauso ši infrastruktūra, dalyvio teises ir pareigas ir kt. Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į šioje byloje nustatytas aplinkybes, darė išvadą, kad nėra pagrindo vertinti, jog atsakovė būtų sutikusi, kad ieškovė naudotų ginčo nuotekų tvarkymo infrastruktūrą neatlygintinai.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad atsižvelgiant į tai, jog nuotekų tvarkymo infrastruktūros savininkas negauna jam priklausančios kompensacijos už jam nuosavybės teise priklausančios nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimą, viešosios paslaugos teikėjas praturtėja nuotekų

tvarkymo infrastruktūros savininko sąskaita, tarp ieškovės sutaupymo ir atsakovės kompensacijos negavimo egzistuoja priežastinis ryšys. Kasacinio teismo vertinimu, toks sutaupymas, kai nėra išreikšta nuotekų tvarkymo infrastruktūros savininko valia suteikti infrastruktūrą naudotis neatlygintinai, laikytinas nepagrįstu, o viešosios paslaugos teikėjas laikytinas nepagrįstai praturtėjusiu (CK 6.242 straipsnis). Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad aplinkybė, jog atsakovė neprieštaravo dėl nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo neatlygintinai, ir tai, kad, šalims nesusitarus dėl nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo atlygintinumo už praėjusį laikotarpį, nesikreipė į teismą dėl nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimosi sąlygų, nereiškia, kad atsakovė prisiėmė kompensavimo negavimo riziką. Be to, kasacinio teismo vertinimu, atsižvelgiant į tai, kad apžvelgiamoje byloje atsakovė reikalauja kompensuoti už naudojamą nuotekų tvarkymo infrastruktūrą už praėjusį laikotarpį, ir tai, kad atsakovė jau netgi nėra ginčo nuotekų tvarkymo infrastruktūros savininkė, nėra galimybės atsakovei apginti savo teises kitais teisių gynimo būdais. Kasacinis teismas konstatavo, kad ieškovės atsakovei mokėtinos kompensacijos dydis spręstinas pagal įstatyme įtvirtintas nuostatas dėl infrastruktūros, reikalingos viešajam vandens tiekimui, naudojimo tvarkos nustatymo, vadovaujantis bendraisiais teisingumo, protingumo, sąžiningumo, subjektų lygiateisiškumo, nuosavybės neliečiamumo, proporcingumo ir kt. civilinių santykių reglamentavimo principais. Be to, kaip yra nurodęs kasacinis teismas, spręsdami priteistinos kompensacijos dydžio klausimą esant nepagrįstam sutaupymui, teismai turėtų jį nustatyti atsižvelgdami pagal analogiją ir į kriterijų, įtvirtintų CK 6.198 straipsnyje, visumą, vadovautis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais (CK 1.5 straipsnio 4 dalis). Vienas iš kriterijų, kuris būtų vertinamas kitų kriterijų ir šioje byloje nustatytų aplinkybių kontekste, galėtų būti Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 22 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. 2A-24-302/2017 nustatytas metinio mokesčio už naudojimosi nuotekų tvarkymo infrastruktūros tinklais dydis. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad pareiga įrodyti nepagrįsto ieškovės sutaupymo dydį tenka atsakovei (CPK 178 straipsnis).

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir bylą perdavė iš naujo nagrinėti šiam teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-162-1075/2018

Sutarčių teisė

Dėl komercinio atstovavimo sutarties požymių, jos nutraukimo padarinių, sutartinių netesybų priteisimo

Ieškovė prašė teismo pripažinti tarpininkavimo sutarties, sudarytos jos ir atsakovės, nutraukimą neteisėtu, priteisti iš atsakovės skolą, palūkanas, baudą ir negautas pajamas. Pirmosios instancijos teismas tenkino ieškinių dalį, priteisdamas skolą, palūkanas, baudą. Apeliacinės instancijos teismas sumažino pirmosios instancijos teismo priteistos baudos dydį per pusę.

Kasacinis teismas visų pirma sprendė, ar tarp šalių buvo susiklostę komercinio atstovavimo santykiai, nes kilo ginčas, ar tarpininkavimas buvo pagrindinė ieškovės veikla. Vertindamas, kuri ieškovės komercinė veikla – tarpininkavimas ar prekyba – laikytina pagrindine, kasacinis teismas nurodė, kad pagrindinės prekybos agento veiklos kriterijaus formalus taikymas gali lemti teisinių santykių kvalifikavimą priklausomai ne nuo vertinamų teisinių santykių esmės, ypatybių bei šalių padėties juose, bet nuo kitų, visiškai su atitinkamais teisiniais santykiais ar iš jų kylančių pareigų vykdymu nesusijusių aplinkybių. Pavyzdžiui, tais atvejais, kai komercinio atstovavimo veiklą vykdo juridinis asmuo, jo galimybė gauti prekybos agentui taikytiną teisinę apsaugą gali priklausyti nuo jo veiklos formos, dydžio, įmonių grupės struktūros ar kt. aplinkybių – atitinkama veikla gali atitikti pagrindinės veiklos kriterijų tais atvejais, kai ja užsiima, pavyzdžiui, atskira įmonė, valdoma patronuojančiosios įmonės, priimančios visus esminius verslo sprendimus (nes tai yra pagrindinė patronuojamosios įmonės veikla), bet neatitikti šio kriterijaus, kai tokia pati ir tokio paties masto komercinio atstovavimo veikla vykdoma juridinio asmens, kuris dar turi kitokių veiklos sričių. Todėl šis kriterijus neturėtų būti suabsoliutinamas. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad pagrindinės veiklos

kriterijus tenkinamas ir tais atvejais, kai komercinio atstovavimo veikla yra viena iš pagrindinių atitinkamo subjekto veiklų, taigi nereikalaujama, kad tai būtų absoliučiai pagrindinė prekybos agento veikla. Atsižvelgdamas į šioje byloje nustatytas aplinkybes – ieškovės įdirbį atitinkamoje tarpininkavimo, susijusio su medienos gaminiais ir baldais, veikloje, kurią patvirtina jos sutartys su kitais juridiniais asmenimis, šios veiklos trukmę ir tęstinumą, tai, kad pagal nurodytas sutartis sutarta atlyginimo sistema – procentai priklausomai nuo išrašomų sąskaitų sumos – būdinga komercinio atstovavimo santykiams, o vykdoma prekybos veikla yra susijusi su iš esmės tapačia ar labai susijusia, dėl kurios vykdoma tarpininkavimo veikla, produkcija – medienos gaminiais, kasacinis teismas darė išvadą, kad teismų nustatytų duomenų visumos pakanka konstatuoti, jog ieškovei komercinio atstovavimo veikla yra viena iš pagrindinių. Kadangi dėl kitų komercinio atstovavimo formaliųjų požymių ginčo nekilo, kasacinis teismas sprendė, kad tokia veikla atitinka komercinio atstovavimo požymius ir pirmosios instancijos teismas pagrįstai ginčo šalių tarpininkavimo sutartį kvalifikavo kaip komercinio atstovavimo sutartį.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad komercinio atstovavimo santykiuose agento veiklos esmė yra tarpininkauti atstovaujajam sudarant sutartis ar sudaryti sutartis atstovaujamojo vardu ir atstovaujamojo sąskaita. Taigi galimos dvi atitinkamos veiklos alternatyvos: 1) tarpininkavimas nesudarant sutarties (sutartis sudaro pats atstovaujajasis); 2) tarpininkavimas sudarant sutartį (sutartį atstovaujamojo vardu sudaro atstovas). Prekybos agento veiklos tikslas priklauso nuo sutarties, saistančios jį su atstovaujamoju, sąlygų. Tarp šios bylos šalių susiklosčiusių teisinių santykių kontekste dominuojantis sutarties elementas yra atstovaujamojo ir kliento suvedimas, galimybės užmegzti verslo santykius sukūrimas, kuris nebūtų galimas be tarpininko indėlio. Būtent šis atstovo darbo elementas atstovaujajam subjektui sukuria didžiąją dalį pridėtinės vertės, būtent šis elementas yra minėtos sutarties pagrindas ir sudarymo priežastis. Kasacinis teismas nurodė, kad komercinio atstovavimo santykiuose įprasta atstovui už darbą atlyginti mokant komisinius. Galiojant atstovavimo sutarčiai, šis institutas garantuoja atstovui atlygį už darbą, o komisinių, mokėtinų po sutarties nutraukimo, pagrindas kildintinas iš restitucijos instituto. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad ginčo atveju ieškovė savo nuostolius kildina iš netektų komisinių. Kasacinis teismas pažymėjo, kad komercinio atstovavimo santykiuose nuostolių atlyginimo esmė – žalos, susidariusios nutraukus atstovavimo sutartį su atstovaujamoju, atlyginimas prekybos agentui. Laikoma, kad tokia žala atsiranda, kai agentas dėl sutarties nutraukimo netenka komisinių, kuriuos gautų, jeigu atstovavimo sutartis būtų vykdoma, nors atstovaujajasis ir toliau gauna naudos iš agento darbo; kai dėl sutarties nutraukimo agentas negali atgauti lėšų, investuotų vykdant atstovaujamojo nurodymus. Atsižvelgdamas į tai, kad atsakovė nutraukė sutartį, nesant svarbios priežasties, padarė tai nesilaikydama pranešimo apie sutarties nutraukimą termino, kasacinis teismas konstatavo, kad egzistuoja teisinis pagrindas priteisti ieškovei iš atsakovės nuostolių atlyginimą. Kasacinis teismas, vertindamas ieškovės ir atsakovės sutartyje aptartą netesybų dydį (20 000 Eur), darė išvadą, kad jis yra panašus į komisinių dydį, kurie, pagrįsta manyti, galėtų būti mokami, jeigu sutartis būtų vykdoma. Šis dydis nėra pernelyg neproporcingas, neprotingas ar neteisingas, šalys yra profesionalai, išmanantys atitinkamą sritį ir joje egzistuojančias rizikas, todėl mažinti baudos dydžio nėra pagrindo.

Be to, kasacinis teismas papildomai pažymėjo, kad tais komercinio atstovavimo ginčų atvejais, kai viena iš šalių nebepageidauja tęsti bendradarbiavimo, tolimesnis jų bendras darbas gali tapti labai komplikuotas, nes nebelieka esminių bendradarbiavimo prielaidų ir pagrindų. Todėl tokio pobūdžio situacijose, kokia susiklostė ir apžvelgiamoje byloje, prioritetas įprastai turėtų būti teikiamas nuostolių atlyginimui, bet ne šalių gražinimui į nutrūkusius sutartinius santykius.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kuria pirmosios instancijos teismo priteistos baudos dydis sumažintas per pusę.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-152-313/2018

Viešieji pirkimai

Dėl perkančiųjų organizacijų teisės su savo kontroliuojamais subjektais sudaryti tiesiogines sutartis (vidaus sandorius), ir šios teisės įgyvendinimo sąlygų, atsižvelgiant į trečiųjų asmenų interesus

Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad perkančioji organizacija (Kauno miesto savivaldybės administracija) kreipėsi į Viešųjų pirkimų tarnybą (toliau – VPT) prašydama jos sutikimo sudaryti vidaus sandorį dėl vejų šienavimo paslaugų. Prašyme nurodyta, kad UAB „Kauno švara“, su kuria ketinama sudaryti vidaus sandorį, yra atskirą juridinio asmens statusą turinti perkančiosios organizacijos įmonė, pastaroji jos kontroliuojama kaip savo padalinys, Kauno miesto savivaldybė yra vienintelė šios įmonės savininkė, UAB „Kauno švara“ 2015 m. 90,07 proc. pajamų gavo iš veiklos, atliekamos jos naudai.

VPT priėmė sprendimą leisti perkančiajai organizacijai sudaryti vidaus sandorį. VPT, be kita ko, nurodė, kad perkančioji organizacija, siekdama racionaliai panaudoti finansinius išteklius ir užtikrinti tiekėjų konkurenciją, prieš sudarydama vidaus sandorį, turėtų įvertinti paslaugų pirkimo pagal Viešųjų pirkimų įstatymo galimybę; bet kokiu atveju perkančiosios organizacijos sprendimas turėtų atitikti Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalį, kurioje nurodyta, kad viešojo administravimo subjektai privalo užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę, jiems draudžiama priimti teisės aktus arba kitus sprendimus, kurie teikia privilegijas arba diskriminuoja atskirus ūkio subjektus ar jų grupes, išskyrus atvejus, kai skirtingų konkurencijos sąlygų neįmanoma išvengti vykdant Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus. Perkančiajai organizacijai sudarius vidaus sandorį su UAB „Kauno švara“, ji ginčydama į teismą kreipėsi ieškove UAB „Irgita“.

Kasaciniam teismui aiškinantis Konkurencijos ir Viešųjų pirkimų įstatymų nuostatų santykį, kilo klausimų dėl vidaus sandorių instituto reikšmės Europos Sąjungos teisės taikymo kontekste. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas nutarė kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – Teisingumo Teismas), prašydamas priimti prejudicinį sprendimą šioje byloje. Teisingumo Teismo klausama, ar vidaus sandorio sąvoka priklauso Europos Sąjungos reguliavimo sričiai ir jai turėtų būti pripažįstamas tokio lygio autonomiškumas visoje Europos Sąjungoje, kad ji nepriklausytų nuo nacionalinio reguliavimo ir jį aiškinančios teismų praktikos, todėl atitinkamai ji turėtų būti vienodai suprantama ir aiškinama visose valstybėse narėse, neatsižvelgiant į specifines tokių sandorių sudarymo sąlygas, įskaitant ribojimus, susijusius su teikiamų paslaugų kokybe, prieinamumu ir kt.

Kasaciniam teismui taip pat kyla klausimas, jei valstybėms narėms vis dėlto paliekama tam tikra diskrecija riboti vidaus sandorių sudarymo galimybę, ar atitinkamam ribojimui iš tiesų neturėtų būti taikomos kokios nors sąlygos, *a fortiori* (ypač), aiškumo, nuspėjamumo, teisėtų lūkesčių užtikrinimo reikalavimai; jei tokie ar panašūs reikalavimai būtų reikšmingi, tai galėtų suponuoti pozityvią valstybių narių pareigą, esant poreikiui, aiškiai teisės aktuose įtvirtinti pasirinktus ribojimus, kurie negalėtų kilti vien tik iš abstrakčių sąvokų aiškinimo teismų praktikoje. Dėl to nutartyje Teisingumo Teismo klausama, ar iš teismų praktikos gali išplaukti vidaus sandorių sudarymo ribojimai. Kasacinio teismo vertinimu, kad jei ir įmanomas griežtesnis vidaus sandorių reguliavimas, nei jis įtvirtintas Direktyvoje 2014/24, bet kokie papildomi ribojimai turėtų išplaukti iš pozityviosios teisės normų, o ne iš teismų praktikos.

Kita vertus, net jei ir būtų priešingai, t. y. vidaus sandorių sudarymo ribojimai galėtų išplaukti iš nacionalinių teismų praktikos, kasacinis teismas abejoja jų pagrindimu. Šiame kontekste kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad, jo manymu, iš Teisingumo Teismo praktikos neišplaukia papildomų ribojimų (pavyzdžiui, kaip nurodė apeliacinės instancijos teismas, – objektyvus būtinumas) sudaryti vidaus sandorį, jei jis pats atitinka *Teckal* kriterijus, nurodytus Teisingumo Teismo 1999 m. lapkričio 18 d. sprendime byloje Nr. C-107/98. Šiame sprendime buvo nustatyti du kriterijai, kuriems esant galima išimties tvarka netaikyti ES viešųjų pirkimų taisyklių santykiams tarp perkančiosios organizacijos ir kito juridinio asmens, ir suformuluotos dvi privalomos sąlygos, taikomos atliekant vidaus pirkimų teisinį kvalifikavimą: pirma, perkančioji organizacija turi kontroliuoti kitą sandorio šalį analogiškai kaip savo struktūrinius padalinius ar tarnybas, antra, kita sandorio šalis esminę savo veiklos dalį vykdo perkančiosios organizacijos naudai. Atsižvelgdamas į

tai, kasacinis teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą, taip pat prašydamas jo išaiškinti, ar ginčui aktualios Europos Sąjungos teisės nuostatos dėl vidaus sandorių, atsižvelgiant į jas aiškinančią Teisingumo Teismo praktiką, turi būti suprantamos ir aiškinamos taip, kad vidaus sandoris, atitinkantis pirmiau nurodytus *Teckal* kriterijus, savaime teisėtas, t. y. juo nepažeidžiama kitų ūkio subjektų teisė į sąžiningą konkurenciją, šie nėra diskriminuojami, o vidaus sandorį sudariusiam kontroliuojamam subjektui nėra teikiamos privilegijos.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas sustabdė šios bylos nagrinėjimą iki Teisingumo Teismo sprendimo gavimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-120-469/2018

Draudimo teisė

Dėl dvigubo draudimo pagrindų

Ieškovė prašė teismo pripažinti atsakovo (draudiko) sprendimo dalį, kuria atsisakyta išmokėti draudimo išmoką dėl dvigubo draudimo situacijos, t. y. skirtingiems draudikams apdraudus tą patį objektą nuo tos pačios rizikos, negaliojančiu ir priteisti draudimo išmoką. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad taikant CK 6.997 straipsnio 2 dalį, 6.1001 straipsnio 1 ir 4 dalis, esant dvigubam draudimui, įstatymo pagrindu pagal kiekvieną sutartį mokėtina draudimo išmoka mažinama dėl to, kad jas sudarant buvo viršyta draudimo suma. Tai reiškia, kad dėl kiekvienos draudimo išmokos mokėjimo pagal kiekvieną sutartį galioja atskira kiekvieno draudiko prievolė, kurios dydį sudaro proporcingai sumažinta draudimo suma (kad pagal kelias draudimo sutartis ji neviršytų draudimo vertės). Jos dydis priklauso nuo minėto proporcingo sumažinimo, bet nepriklauso nuo to, ar pagal kitą sutartį bus išmokėta proporcingai sumažinta ar dėl tos sutarties sąlygų dar labiau sumažinta suma, nes tai yra atskiros ir savarankiškai vykdomos prievolės.

Sistemiškai aiškinant CK 6.997 straipsnio 2 dalį, 6.1001 straipsnio 1 ir 4 dalis galima išskirti, kad dvigubo draudimo situacija atsiranda esant tokioms sąlygoms: 1) draudimo suma pagal kelias draudimo sutartis viršija draudimo vertę; 2) tas pats objektas pagal kelias draudimo sutartis apdraustas su skirtingais draudikais nuo tos pačios rizikos.

Šios bylos atveju vieną draudimo sutartį sudarė įkeisto turto savininkas. Kitą sutartį sudarė hipotekos kreditorius dėl įkeisto turto. Kasacinis teismas pažymėjo, kad sprendžiant dėl dvigubo draudimo pagal CK sąlygas nėra svarbu, ar abi draudimo sutartis sudaręs draudėjas yra tas pats asmuo, ar jie skirtingi. Pagal CK 4.171 straipsnio 5 dalį hipoteka apima ir nekilnojamojo daikto draudimo atlyginimą, todėl naudos gavėjas pagal abi draudimo sutartis yra hipotekos kreditorius. Abiem draudimo sutartimis buvo užtikrintas hipotekos kreditoriaus turtinis interesas, susijęs su įkeistu turto.

Kasacinis teismas konstatavo, kad dvigubo draudimo santykiuose teisinę reikšmę turi aplinkybė, ar pagal kelias draudimo sutartis tos pačios aplinkybės sudaro draudžiamąjį įvykį ir gali būti pagrindu spręsti dėl kelių draudimo išmokų išmokėjimo pagal kelias draudimo sutartis. Galiojant kelioms draudimo sutartims, priklausomai nuo individualių sutarties sąlygų gali susidaryti skirtingos situacijos. Jeigu galiojant kelioms draudimo sutartims tas pats įvykis pagal vieną draudimo sutartį bus draudžiamasis įvykis, o pagal kitą bus laikomas nedraudžiamuoju, tai nebus pagrindo konstatuoti esant dvigubą draudimą. Jeigu dėl to paties įvykio pagal kelias draudimo sutartis yra pagrindas spręsti dėl draudžiamąjo įvykio buvimo ir draudimo išmokos mokėjimo, tai susidaro dvigubo draudimo situacija. Tais atvejais, kai pagal abi draudimo sutartis tam tikras įvykis yra draudžiamasis, tačiau kuris nors iš draudikų (ar abu draudikai) turi pagrindo draudimo išmoką sumažinti ar iš viso nemokėti dėl to, kad draudėjas pažeidė draudimo sutarties sąlygas, tokiais atvejais vis tiek bus pagrindas konstatuoti esant dvigubą draudimą. Kasacinis teismas išaiškino, kad draudimo sutarties sąlygos, kurios turi įtakos konkrečiam draudimo išmokos dydžio sumažinimui, neturi teisinės reikšmės sprendžiant, ar yra dvigubo draudimo santykiai. Kadangi atsakovas savo sprendimą atsisakyti išmokėti draudimo išmoką grindė būsto draudimo taisyklių nuostatomis, pagal kurias

draudimo išmoka gali būti mažinama arba nemokama, kai draudėjas nevykdo savo sutartinės pareigos, t. y. nepranešė apie draudimo rizikos padidėjimą, kasacinis teismas sprendė, kad tokiu atveju yra pagrindas konstatuoti esant dvigubą draudimą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus ir ieškinį atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-141-695/2018

Dėl Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuro regreso teisės į buvusį transporto priemonės savininką, kai žala naujojo savininko padaryta užsienyje, o transporto priemonė vis dar registruota Lietuvoje

Ieškovas Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuras (toliau – Draudikų biuras) prašė priteisti iš atsakovės draudimo išmoką, kurią jis sumokėjo Rusijos nacionaliniam draudikų biurui už neapdrausta transporto priemone padarytą žalą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas sprendė priešingai – tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad už draudimo sutarties sudarymą Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (toliau – TPVCAPDĮ) nustatyta tvarka atsako transporto priemonės savininkas. Nuosavybės teisei į transporto priemonę pirkimo–pardavimo sutarties pagrindu perėjus kitam asmeniui, ši pareiga taip pat pereina naujam jos savininkui. Byloje nustatyta, kad atsakovei priklausiusi transporto priemonė buvo perduota kitam asmeniui, o šis ją eksploatuodamas Rusijoje 2011 m. liepos 30 d. sukėlė eismo įvykį; faktiškai transporto priemonė buvo perduota trečiajam asmeniui 2011 m. liepos 11 d. sudarius pirkimo–pardavimo sutartį; automobilio civilinės atsakomybės draudimo sutartis nutraukta 2011 m. liepos 13 d; transporto priemonė iš Kelių transporto priemonių registro buvo išregistruota 2011 m. rugpjūčio 3 d.

Kasacinis teismas konstatavo, kad įstatymas nenustato privalomos motorinių transporto priemonių pirkimo–pardavimo sutarties teisinės registracijos; transporto priemonės savininkai pasikeičia jų tarpusavio sudarytos sutarties, bet ne registracijos pagrindu; automobilio pirkimo–pardavimo sutartis yra nuosavybės teisės įgijimo pagrindas, o automobilio perdavimas šios sutarties pagrindu yra jo įgijimo nuosavybės momentas; viešo registro duomenys Draudikų biurui leidžia tik identifikuoti galimą atsakovą TPVCAPDĮ 23 straipsnio 1 dalies prasme, bet nesukuria nepaneigiamos nuosavybės teisės prezumpcijos; viešo registro informacija apie transporto priemonės savininką paneigiama teismo sprendimu. Tais atvejais, kai Draudikų biuras yra pareiškęs ieškinį registre nurodytam automobilio savininkui, o šis ginasi, teigdamas, kad nuosavybės teisę į transporto priemonę yra perleidęs kitam asmeniui, pastarasis turi būti įtrauktas į bylą šalimi arba trečiuoju asmeniu. Teismas, nustatęs, kad transporto priemonės savininkas yra ne atsakovas, pagal CPK 45 straipsnį privalo pasiūlyti netinkamą šalį pakeisti tinkama.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad pagal nagrinėjamoje byloje aptariamo įvykio metu galiojusios Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2001 m. gegužės 25 d. įsakymu Nr. 260 patvirtintų Motorinių transporto priemonių ir jų priekabų registravimo taisyklių redakcijos 86.1, 87.1 punktų nuostatas, pardavus, padovanojus ar kitaip perleidus nuosavybės teisę į transporto priemonę užsienyje gyvenančiam asmeniui, pareiškėjui privalu kreiptis į VĮ „Regitra“ per 30 dienų nuo įregistruotų duomenų pasikeitimo. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad transporto priemonė iš Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių registro išregistruota 2011 m. rugpjūčio 3 d. Taigi transporto priemonę, kuria eismo įvykio metu buvo padaryta žala, atsakovė iš Kelių transporto priemonių registro išregistravo nepažeisdama nustatyto termino, t. y. nepraėjus 30 dienų nuo jos pardavimo užsienyje gyvenančiam asmeniui (2011 m. liepos 11 d.).

Pirmosios instancijos teismas į bylą trečiuoju asmeniu patraukė asmenį, kuriam transporto priemonė buvo perleista minėtos pirkimo–pardavimo sutarties pagrindu. Pirmosios instancijos teisme ieškovui buvo pasiūlyta pakeisti atsakovę, tačiau, ieškovui nesutikus, teismas bylą išnagrinėjo iš esmės, kaip nustatyta CPK 45 straipsnio 3 dalyje. Kasacinis teismas sprendė, kad pirmosios instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad atsakovė eismo įvykio metu nebuvo transporto

priemonės savininkė, todėl jai neatsiranda pareiga atlyginti nuostolius ir pagal pareikštą ieškinį ji nėra tinkama atsakovė. Dėl to kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-157-421/2018

Bankroto teisė

Dėl juridinio asmens veiklos tyrimo taikymo galimumo įmonei, kuriai iškelta bankroto byla

Pareiškėjas teismo prašė pradėti atsakovės uždarnosios akcinės bendrovės, kuriai teismo nutartimi iškelta bankroto byla, ir jos vadovo veiklos tyrimą. Pirmosios instancijos teismas atmetė pareiškimą. Apeliacinės instancijos teismas civilinę bylą pagal pareiškimą dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nutraukė.

Kasacinis teismas nurodė, kad, įmonei iškėlus bankroto bylą, pradeda veikti specialaus Įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ), kurio prioritetas prieš bendrąsias civilinės teisės normas pripažįstamas tiek teismų praktikoje, tiek ir teisės doktrinoje, nustatytas teisinis reguliavimas, suteikiantis bendrovės ir vadovo veiklos patikrinimo įgaliojimus bankroto administratoriui. Bankroto administratorius turi pareigą patikrinti bendrovės ir jos valdymo organų veiklą, siekdamas racionalaus bankrutuojančios įmonės turto ir lėšų panaudojimo bei kuo geresnio (maksimalaus) kreditorių reikalavimų patenkinimo rezultato, taigi bankroto procedūrų vykdymo metu, be kita ko, yra įgyvendinamas ir ieškovo itin akcentuojamas prašomo taikyti įmonės veiklos tyrimo instituto tikslas – nustatomas veiklos tinkamumas (ar buvo priimti nuostolingi sprendimai, sudaryti nuostolingi sandoriai) bei įvertinama asmenų (*inter alia* (be kita ko), vadovo) atsakomybė už padarytas klaidas, reiškiant ieškinius dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais, žalos atlyginimo, bankroto pripažinimo tyčiniu. Kasacinis teismas konstatavo, kad analogiškų, tą patį tikslą galinčių užtikrinti veiksmų dubliavimas (taikant tiek bankroto procedūras, tiek ir juridinio asmens veiklos tyrimą pagal CK 2 knygos II dalies X skyrių) yra ne tik netikslingas, bet yra negalimas pagal ĮBĮ teisinį reguliavimą, suteikiantį būtent bankroto administratoriui įmonės veiklos patikrinimo pareigas. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, jeigu bankroto administratorius, kaip nurodoma kasaciniame skunde, nevykdo savo pareigų ar jas vykdo netinkamai, jis gali būti atstatydytas teismo nutartimi ir paskirtas naujas administratorius (ĮBĮ 11 straipsnio 10 dalis). Kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas priėjo prie teisiškai pagrįstos išvados, jog asmens pateiktas prašymas dėl veiklos tyrimo atlikimo bankrutuojančiam (ar bankrutavusiam) juridiniam asmeniui nenagrinėtinas teisme civilinio proceso tvarka (CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punktas), todėl teismas pagal pareiškėjo prašymą iškeltą civilinę bylą pagrįstai nutraukė (CPK 293 straipsnio 1 punktas).

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-132-421/2018

Dėl bankroto administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo ir naujo kreditoriaus teisės skųsti kreditorių susirinkimo nutarimą dėl bankroto administravimo išlaidų sąmatos

Naujai (vėliau) įstojęs į uždarnosios akcinės bendrovės bankroto procesą kreditorius prašė teismo panaikinti anksčiau bankroto byloje priimto kreditorių susirinkimo nutarimo dalį dėl bankroto administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo ir perduoti šį klausimą spręsti kreditorių susirinkimui iš naujo arba patvirtinti ne didesnę kaip 7500 Eur administratoriaus atlyginimą už visą bankroto procesą. Pirmosios instancijos teismas panaikino nurodytą kreditorių susirinkimo nutarimo dalį ir patvirtino 15 200 Eur (su mokesčiais) bankroto administratoriaus atlyginimą už visą įmonės bankroto administravimą. Apeliacinės instancijos teismas sprendė, kad asmuo, kvestionuojamo kreditorių susirinkimo metu nebuvo kreditoriumi, vėliau įstojęs į bylą, neturi teisės kelti klausimo dėl jau priimtų nutarimų teisėtumo ir pagrįstumo.

Kasacinis teismas nurodė, kad nuo 2016 m. gegužės 1 d. įsigaliojo nauja Įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 36 straipsnio redakcija (2015 m. spalio 15 d. įstatymas Nr. XII-1962), pagal kurią administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo, keitimo ir disponavimo šiomis išlaidomis nustatymo tvarka ir toliau palikta kreditorių susirinkimo kompetencijai, tačiau kreditorių susirinkimas, sprenddamas nurodytus klausimus, įpareigotas atsižvelgti į Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintus bankroto administravimo išlaidų rekomendacinius dydžius. Tuo atveju, jeigu administratorius ar kreditoriai ginčija kreditorių susirinkimo patvirtintą administravimo išlaidų sąmatą, teismui, išsprendusiam ginčą, suteikta teisė patvirtinti administravimo išlaidų sąmatą, atsižvelgiant į Vyriausybės patvirtintus bankroto administravimo išlaidų rekomendacinius dydžius. Ši teismo nutartis yra galutinė ir neskundžiama (ĮBĮ 36 straipsnio 2 dalis).

Kasacinis teismas pažymėjo, kad administratoriaus atlyginimas yra siejamas su administratoriaus veiklos rezultatais ir nepriklauso nuo bankroto procedūros trukmės, t. y. atlyginimo dydis tvirtinamas visam bankroto procesui, ne mėnesiui, kas buvo nedraudžiama taikant ankstesnę ĮBĮ redakciją. Toks administratoriaus atlyginimo nustatymo būdas skatina administratorių operatyviau vykdyti įmonių bankroto procesą. Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad įstatymų leidėjas naujos ĮBĮ 36 straipsnio redakcijos taikymą susiejo su atitinkamų bankroto procedūrų pradžios momentu. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad bankroto administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo procedūra prasideda administravimo išlaidų sąmatą pirmą kartą tvirtinant kreditorių susirinkime, šiam įgyvendinant ĮBĮ 23 straipsnio 5 punkte nustatytą kompetenciją. Vėlesni administravimo išlaidų sąmatos keitimai yra ne savarakiškos procedūros, o administravimo išlaidų sąmatos procedūros sudėtinė dalis. Pagal šios bylos duomenis nustatyta, kad bendrovės administravimo išlaidų sąmata patvirtinta 2016 m. gegužės 4 d. vykusiame pirmajame kreditorių susirinkime. Kadangi administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo procedūra prasidėjo jau galiojant naujai ĮBĮ 36 straipsnio redakcijai, tai kasacinis teismas konstatavo, kad ginčo atveju, sprendžiant klausimą dėl administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo pagrįstumo, turi būti taikoma nuo 2016 m. gegužės 1 d. įsigaliojusi ĮBĮ 36 straipsnio redakcija. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas sprendė, kad bankroto administratorius neturėjo teisės apeliacine tvarka skųsti pirmosios instancijos teismo nutarties dalies, kuria išspręstas kreditorių susirinkimo nutarimo dėl bankroto administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo pagrįstumo klausimas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad naujai (vėliau) įstojęs į uždarnosios akcinės bendrovės bankroto procesą kreditorius teisinį suinteresuotumą skųsti kreditorių susirinkimo nutarimus bendrovės bankroto procese įgijo tik įsiteisėjęs teismo nutarčiai, kuria jis įtrauktas į bendrovės kreditorių sąrašą. Viena vertus, ĮBĮ 24 straipsnio 5 dalyje kreditorių susirinkimo nutarimui apskųsti nustatytas 14 dienų terminas, skaičiuojamas nuo dienos, kurią kreditorius sužinojo arba turėjo sužinoti apie nutarimo priėmimą. Kita vertus, ĮBĮ 24 straipsnio 5 dalies nuostatos, įtvirtinančios kreditorių susirinkimo nutarimo apskundimo terminą, šio termino nesieja su kreditorių susirinkimo nutarimo nuorašo ar kito atitinkamo dokumento gavimu – termino pradžia skaičiuojama nuo sužinojimo ar turėjimo sužinoti apie atitinkamo turinio nutarimo priėmimą, t. y. kai asmuo turi pakankamai informacijos, kad galėtų suvokti savo teisių pažeidimą. Kasacinis teismas sprendė, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad kreditoriaus skundas paduotas per protingą laikotarpį (per 6 kalendorines dienas) nuo teismo nutarties, kuria jis įtrauktas į bendrovės kreditorių sąrašą, įsiteisėjimo ir yra pagrindas revizuoti anksčiau priimtus bendrovės kreditorių susirinkimų nutarimus.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-142-690/2018

Dėl taikos sutarties bankroto byloje sudarymo ypatumų

Bankroto administratorė ir įmonės kreditorių įgaliota atstovė prašė patvirtinti taikos sutartį ir nutraukti bankroto bylą. Pirmosios instancijos teismas prašymą tenkino, o apeliacinės instancijos teismas prašymą atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad teismas, sprenddamas dėl pateiktos tvirtinti taikos sutarties teisėtumo, privalo patikrinti, ar taikos sutartį pasirašė įstatymo reikalaujama kreditorių dauguma ir taikos sutarties sąlygos nepažeidžia jos nepasirašiusių kreditorių teisėtų interesų ir lūkesčių. Kasacinis teismas konstatavo, kad, be taikos sutarties turiniui ir formai įstatymo keliamų reikalavimų įvertinimo, teismui tvirtinant taikos sutartį bankroto byloje svarbu išsiaiškinti, ar taikos sutarties sąlygos nepažeidžia jos nepasirašiusių kreditorių teisėtų interesų. Tam reikia įvertinti šias aplinkybes: 1) ar įmonė turi (arba ateityje turės) realias galimybes įvykdyti taikos sutartimi prisiimtus įsipareigojimus; 2) ar bankrutuojanti įmonė turi turto, iš kurio kreditoriai turėtų galimybę gauti savo reikalavimo (ar dalies reikalavimo) patenkinimą įmonės bankroto atveju; 3) kokios taikos sutartimi nustatytos garantijos kreditoriams, jei nebus vykdomi sutartimi prisiimti įsipareigojimai kreditoriams. Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs įmonės galimybes atnaujinti ūkinę veiklą ir per taikos sutartyje nustatytus terminus atsiskaityti su kreditoriais, taip pat taikos sutarties sudarymo aplinkybes (įmonės akcininko ir kreditorių dalies, pasirašiusių taikos sutartį, sąsajumą), teisingai sprendė, kad pateikta teismui tvirtinti ginčo taikos sutartis pažeidžia teisėtus jos nepasirašiusių kreditorių interesus ir dėl to pagrįstai buvo atsakyta tvirtinti taikos sutartį.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, vertinant įmonės galimybes atsiskaityti su kreditoriais, gali būti reikšmingi įvairūs veiksniai, kaip šios bylos atveju, ir aplinkybė, jog įmonė jau buvo restruktūrizuojama ir procesas nepavyko, nes nebuvo galimybių atgaivinti įmonės ūkinės veiklos. Dėl to apeliacinės instancijos teismas pagrįstai šią aplinkybę vertino kaip neteikiančią pagrindo šiuo metu tikėtis realiai bankrutuojančios įmonės vykdytinai veiklai ir iš to gautinų pajamų, iš kurių būtų galima atsiskaityti su kreditoriais. Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad Įmonių bankroto įstatymo 29 straipsnio 1 dalies 4 punktą nustato, kad taikos sutartyje, be kita ko, turi būti aptarta įmonės ir (arba) jos savininko (savininkų) atsakomybė už taikos sutarties nevykdymą. Ginčo taikos sutartimi susitarta, kad tais atvejais, jeigu bendrovė sutarties nustatyta tvarka nepadengia kreditoriaus reikalavimo, toks kreditorius turi teisę reikalauti, o skolininkas kreditoriui pareikalavus privalo mokėti 0,02 procento dydžio delspinigius už kiekvieną uždelstą dieną nuo mokėtinos sumos, kuriai mokėti terminas yra suėjęs. Nors pareiškėjai kasaciniuose skunduose pagrįstai nurodė, kad tai yra ne imperatyvus, o alternatyvus reikalavimas ir galima arba įmonės, arba jos savininko atsakomybė, tačiau kasacinis teismas sprendė, kad šiuo atveju ginčo taikos sutartimi nustatyta garantija kreditoriams neužtikrina jų teisių ir galimybės gauti nurodytas lėšas, atsižvelgiant į pirmiau nurodytą aplinkybę dėl ribotų ūkinės veiklos atnaujinimo galimybių.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-170-313/2018

Intelektinės nuosavybės teisė

Dėl prekių ženklo savininko teisių pasibaigimo

Ieškovė yra Europos Sąjungos (toliau – ES) spalvinio prekių ženklo (registracijos Nr. 000063289), žodinio prekių ženklo „JOHN DEERE“ (registracijos Nr. 000332874) ir vaizdinio prekių ženklo (registracijos Nr. 001727122) savininkė. Šie ES prekių ženklai yra registruoti, *inter alia*, 7 ir 12 klasių prekėms pagal Nicos klasifikaciją žymėti. Ieškovė savo, kaip prekių ženklų savininkės, teisėms apginti pareiškė teisme ieškinį, prašydama uždrausti atsakovei vykdyti Lietuvos Respublikos teritorijoje prekybą prekėmis, kurios yra pažymėtos pirmiau nurodytais prekių ženklais ir išleistos į ES (EEE) rinką ne ieškovės arba be jos sutikimo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškovės nurodytą reikalavimą tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad atsakovė nuosekliai (visų instancijų teismuose) akcentuoja, jog vykdė naudotų prekių prekybą. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, sprendžiant klausimą dėl prekių ženklo savininko teisių pasibaigimo, nėra teisiškai reikšminga, ar konkrečios prekės, kurių atžvilgiu sprendžiamas pirmiau nurodytas klausimas, yra naudotos ar naujos. Svarbiausia, kad tokių prekių pirmasis pateikimas į ES (EEE) rinką būtų prekių ženklo savininkui priklausančios pirmojo išleidimo

teisės realizavimo (tiesiogiai ar jo sutikimu per trečiuosius asmenis) padarinys. Kitaip tariant, kad konkrečios prekės (jų atitinkami vienetai) paties savininko arba jo sutikimu būtų pirmą kartą išleistos į ES (EEE) rinką.

Kasacinis teismas nurodė, kad bendroji taisyklė yra ta, jog bylos šalis, kuri remiasi prekių ženklo savininko teisių pasibaigimo faktu, turi pagrįsti šį faktą. Šios civilinės bylos procese nebuvo įrodinėjamos faktinės aplinkybės, kurios sudarytų pagrindą perskirstyti įrodinėjimo našta, vadinasi, būtent atsakovei ir tenka pareiga įrodyti, kad ji vykdydė prekybą prekėmis, kurios (jų atitinkami vienetai) pačios ieškovės arba jos sutikimu buvo išleistos į ES (EEE) rinką. Kasacinis teismas pažymėjo, kad atsakovė pateikė pirmosios instancijos teisme prašymą dėl įrodymų, patvirtinančių, kad ieškinyje įvardyti technikos modeliai nėra teisėtai išleisti į ES (EEE) rinką, išreikalavimo. Kasacinio teismo vertinimu, tokio prašymo dėl įrodymų išreikalavimo patenkinimas reikštų įrodinėjimo naštos kitai bylos šaliai perkėlimą. Todėl kasacinis teismas sprendė, kad nėra pagrindo pripažinti, kad atsakovė, pateikdama pirmiau minėtą prašymą, tinkamai įvykdė jai tenkančią įrodinėjimo pareigą. Taip pat atsakovė pateikė sutartį, sudarytą tarp jos ir ieškovės oficialios platintojos, tačiau atsakovė nepagrindė fakto, kad ieškovės prekių ženklais pažymėtos prekės buvo įsigytos iš pirmiau nurodytos įmonės, ir, kad ši įmonė turi (turėjo) teisę išleisti ieškovės prekių ženklais pažymėtas prekes į ES (EEE) rinką. Kasacinis teismas sprendė, kad atsakovė neįrodė teisiškai reikšmingos aplinkybės, kad ji vykdydė prekybą prekėmis, kurios (jų atitinkami vienetai) pačios ieškovės arba jos sutikimu buvo išleistos į ES (EEE) rinką, todėl teismai pagrįstai uždraudė atsakovei vykdyti Lietuvos teritorijoje prekybą technika, pažymėta ginčo prekių ženklais, kuri yra išleista į ES (EEE) rinką ne ieškovės arba neturint jos sutikimo.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko nepakeistą apeliacinės instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-155-695/2018

Civilinio proceso teisė

Dėl žyminio mokesčio mokėjimo už savarankiškus reikalavimus, pareikštus vienu ieškiniu, už kuriuos skyrium mokėtinas maksimalus įstatyme nustatytas žyminis mokestis

Ieškovės kasaciniame skunde nurodyta, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai paskirstė bylinėjimosi išlaidas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad ieškovams (šios bylos atveju) nėra taikomas privalomojo bendrininkavimo institutas – ieškinių dalykas nėra ieškovams bendrai pagal įstatymą priklausančios teisės (CPK 43 straipsnio 1 dalies 1 punktas). Kiekvieno ieškovo reikalavimai galėtų būti atskiro ieškinių dalykas ir kartu savarankiškos civilinės bylos nagrinėjimo dalykas, vadinasi, ieškovų santykiams būdingas neprivalomasis bendrininkavimas (CPK 43 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Kasacinio teismo vertinimu, nors atskirų reikalavimų sujungimas į vieną ieškinį (pareiškimas vienu ieškiniu) sudaro prielaidas proceso koncentracijos ir ekonomiško principams (CPK 7 straipsnis) užtikrinti, tai savaime (įstatymų leidėjui neįtvirtinus tokio nurodymo) nesuteikia bylinėjimosi lengvatų dėl žyminio mokesčio mokėjimo. Todėl CPK 80 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostata „Bendras žyminio mokesčio dydis turtiniuose ginčiuose negali viršyti <...>“ aiškintina taip, kad maksimalaus žyminio mokesčio dydžio riba taikytina kiekvienam atskiram turtiniam ginčui, kuris kartu su kitais turtiniais ginčiais gali būti nagrinėjamas (neprivalomo bendrininkavimo atvejais) vienos civilinės bylos procese, o ne tokių turtinių ginčų visumai. Kasacinis teismas konstatavo, kad už kiekvieno ieškovo materialinius subjektinius reikalavimus, nors šie ir sujungti į vieną ieškinį, mokėtinas maksimalus žyminis mokestis (CPK 80 straipsnio 1 dalies 1 punktas). Dėl to kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas, ką pagrįstai savo kasaciniame skunde nurodo ieškovai, be pagrindo neįtraukė ieškovų žyminių mokesčių mokėjimų į skirstytinų bylinėjimosi išlaidų sąrašą (CPK 93 straipsnis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-144-915/2018

Dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo, kai jas patvirtinantis dokumentas pateikiamas teismui priėmus nutartį panaikinti teismo įsakymą

Skolininkė teismui pateikė prašymą priteisti iš kreditoriaus bylinėjimosi išlaidas, kurias ji patyrė dėl kreditoriaus pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo, teismui vėliau įsakymą panaikinus dėl to, kad kreditorius po skolininkės prieštaravimų nepateikė ieškinio. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai skolininkės prašymo dalį tenkino.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad kai byla baigiama nepriėmus teismo sprendimo dėl ginčo esmės, o priimamas procesinis sprendimas tik dėl pradėto teismo proceso pabaigos bei toks sprendimas priimamas rašytiniame procese, apie kurį šalys neinformuojamos, o asmenys dar nėra pateikę prašymo dėl atstovavimo išlaidų ir jų dydį pagrindžiančių įrodymų, tuomet pripažįstama, jog nustatytos reikšmingos aplinkybės, įrodančios, kad asmuo neturėjo galimybės pateikti prašymo dėl atstovavimo išlaidų ir jų dydį pagrindžiančių dokumentų iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos. Kasacinis teismas pažymėjo, kad pradėto teismo proceso pabaiga laikoma ne tik bylos nutraukimas, bet ir ieškinio palikimas nenagrinėto ar priimto teismo įsakymo panaikinimas (kaip yra apžvelgiamos bylos atveju), kada pradėtoje byloje šalių materialusis ginčas paliekamas neišspręstas, nes nepriimamas baigiamasis teismo sprendimas dėl ginčo esmės. Kasacinis teismas darė išvadą, kad šioje byloje pirmosios instancijos teismas klausimą dėl įsakymo panaikinimo svarstė rašytinio proceso tvarka, nepranešdamas apie tai šalims, todėl akivaizdu, kad skolininkė, negalėdama žinoti, jog kreditorius nepateiks ieškinio, taip pat nebūdama informuota apie teismo posėdį, kuriame buvo panaikintas teismo įsakymas ir kreditoriui grąžintas pareiškimas laikant jį nepaduotu ir tuo baigiant teismo procesą šioje bylinėjimosi stadijoje, turėjo pagrindą teikti savo prašymą dėl atstovavimo išlaidų atlyginimo priteisimo jau po teismo nutarties dėl teismo įsakymo panaikinimo priėmimo. Kasacinis teismas sprendė, kad skolininkės nurodytas prašymas pagrįstai buvo išspręstas taikant papildomo sprendimo institutą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-194-684/2018

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt